

natie van Belgische Nicaragua-Comités. De slagkracht van een koepel hangt natuurlijk af van de dynamiek in de deelnemende comités en vanaf het midden van de jaren '80 komt daar de klad in. Groepen rond El Salvador raken in moeilijkheden wanneer berichten circuleren over afrekeningen bij hun geprivilegieerde Salvadoraanse partner, het Nationaal Bevrijdingsfront Farabundo Martí (FMLN). De verkiezingsnederlaag van de sandinisten in 1990 zet een serieuze domper op de solidariteitswerking rond Nicaragua. Het MAK voelt de weerslag van deze ontwikkelingen, maar werkt nog enkele jaren verder. Het krijgt bovendien navolging: een poging alle initiatieven rond Centraal-Amerika in Vlaanderen te bundelen in het Midden-Amerikafront of de Midden-Amerika Koördinatie.

Het archief van het MAK werd aan Amsab geschonken in 1999. De meest gestructureerde weergave van hun werking is te vinden in hun eigen tijdschrift⁽¹⁾, waarin onder andere de verslagen van de vergaderingen werden afgedrukt. De eerste twee jaargangen ontbreken, maar vanaf 1982 tot en met 1992 zijn nagenoeg alle nummers er. Er zijn talrijke bundels die de activiteiten weergeven rond studiewerk, vormingsinitiatieven en samenwerking met andere organisaties. Verder is er een reeks documentatiemappen over onderwerpen als de vakbonden, de volkskerk, de inheemse bevolking, Belgische solidariteitswerking enz. In de schenking zijn ook enkele gedeponeerde archieven aangetroffen. Het omvangrijkste is dat van het El Salvadorkomitee Gent.

Dit artikel is gebaseerd op informatie uit het archief en gesprekken met Dirk Cosyns in Amsab op 1 december 2000 en Raf Allaert op 12 februari 2001.

(1) Tot 1987: *Maandelijks Tijdschrift van het Midden-Amerika Komitee Gent*; vanaf 1988: *Tijdschrift Midden-Amerika Komitee Gent*.

Z
E
N
Z
O
R
D

Archief van het Vlaams Guatemalakomitee

*Piet Creve en Rik De Coninck,
Amsab*

"If it is necessary to turn the country into a cemetery in order to pacify it, I will not hesitate to do so"

Carlos Araña, president van Guatemala in 1971

Guatemala is één van die Centraal-Amerikaanse landen die soms het etiket bananenrepubliek opgekleefd krijgen; verwilderde stukjes achtertuin van de Verenigde Staten (VS) waar rivaliserende militairen elkaar in een vaudeville van staatsgrepen aan de macht lijken af te lossen. Maar de werkelijkheid van de voorbije decennia is allesbehalve pittoresk. Net als zijn Midden-Amerikaanse burens komt Guatemala terecht in de ijskoude logica van de tegenstelling tussen Oost en West die in elk intern conflict een betwisting ziet van invloedssferen tussen de VS en

de Sovjet-Unie. Zo wint in de jaren '70 in de VS het concept van de nationale veiligheid veld. Deze visie koppelt de veiligheid van de grote Noord-Amerikaanse broer aan de situatie in de landen van Latijns-Amerika. Dé bedreiging is het communisme. Niet alleen de openlijk communistische organisaties vormen het doelwit, maar ook alle andere die door communisten 'geïnfiltreerd' zijn, zoals de kerken waar de bevrijdingstheologie school maakt. De sandinistische machtsovername in 1979 in Nicaragua en de verkiezingsoverwinning van Ronald Reagan in 1980 brengen de dynamiek in de regio in een stroomversnelling: de VS vrezen een domino-effect en proberen de Centraal-Amerikaanse landen in het gareel te krijgen.

In die periode zijn nogal wat Vlaamse religieuzen en ontwikkelingswerkers actief in Centraal-Amerika, ook in Guatemala. Het land deelt met zijn buurlanden een aantal trieste kenmerken: nadruk op de productie van exportgewassen, een kleine groep grootgrondbezitters tegenover een massa landloze boeren, een zeer ongelijke verdeling van de rijkdom... In Guatemala komt daar nog de miserabele situatie van de oorspronkelijke indiaanse bevolking bij. Veel buitenlanders zijn actief in allerlei organisaties die het lot van de armen proberen te verbeteren, zoals landbouwcoöperaties en comités van bewoners van krottenwijken. Daar worden ze geconfronteerd met de toenemende repressie. Sommigen duiken onder of sluiten zich aan bij het gewapend verzet; anderen worden ontvoerd en 'verdwijnen', een eufemisme voor een lijdenisweg

van ondervragingen en folteringingen die eindigt met een executie. De meesten vluchten het land uit en komen terug naar België met verhalen die de solidariteitswerking een sterke impuls geven. Een andere motivatie is de houding van de Belgische christen-democratie. De CVP, en vooral toenmalig minister van Buitenlandse Zaken, Leo Tindemans, schaart zich achter het Amerikaanse standpunt dat Moskou de hand heeft in allerlei basisbewegingen. Ook de christelijke vakbond die steun geeft aan de Centro Latino Americano de Trabajadores (CLAT) de christen-democratische vakbondskoepel van Latijns-Amerika, wordt geviseerd.

De solidariteitsbewegingen ontwikkelen zich tot echte comités in het begin van de jaren '80. In het Vlaams Guatemalacomité (VGK), opgericht in 1982, werken een twintigtal vrijwilligers mee, regelmatig aangevuld met mensen die uit het land gevlucht zijn. In 1983 komt al een Europees netwerk van organisaties rond Guatemala tot stand. Dat gaat zo snel omdat veel mensen elkaar al kennen van in het land zelf. Er groeit ook samenwerking met andere organisaties die specialisten ter beschikking kunnen stellen, zoals Studie-Aktie-Groep Oosterveld (SAGO), het Latijns-Amerikacentrum. Deze organisatie zorgt voor twee mensen die de werkzaamheden van het Anti-Interventiefrent (AIF) coördineren. Binnen die koepel werken een tweehonderdtal groepen en comités samen die actief zijn rond Centraal-Amerikaanse landen en het beleid van de VS op de korrel nemen. Vanaf het midden van de jaren '80 gaat het bergaf met de werking van die comités. Het

*Affiche van het
Guatemala-
komitee, 1970*

Vlaams Guatemalacomitee ontsnapt aan deze malaise. Deels heeft dat te maken met het feit dat het comité niet werkt met 'geprivilegieerde partners'. Andere landencomités doen dat wel en komen in de problemen als die partners in diskrediet gebracht worden. Een andere factor is een hernieuwde dynamiek rond de verdwenen en vermoorde Vlamingen in Guatemala, zoals Walter Voordeckers, Ward Capiou en Serge Berten. Rond deze laatste is reeds in 1982 een solidariteitscomité ontstaan. In 1989 reist er een delegatie naar Guatemala af, een 'fact finding mission', twee jaar later gevolgd door een parlementaire afvaardiging. Beide initiatieven brengen niet veel aarde aan de dijk. In 1997 reizen familieleden van vier vermoorde Vlamingen naar Guatemala. Daar is ondertussen een waarheidscommissie opgericht die getuigenissen verzamelt over mensenrechtenschendingen in de voorbije decennia. Aan tientallen jaren van

'impunidad' (straffeloosheid) lijkt een einde te komen. Ook de lotgevallen van Pinochet werken inspirerend: in België worden twee gerechtelijke dossiers voorbereid tegen de ontvoerders en moordenaars van Serge Berten en Walter Voordeckers.

Een ander belangrijk thema is de vluchtelingenproblematiek; vooral vanaf 1985 staat die centraal. De keiharde repressie drijft tienduizenden mensen op de vlucht. Een deel trekt naar de buurlanden, vooral naar Mexico. Een ander deel vlucht de Guatemalteekse jungle in en probeert daar een bestaan op te bouwen: de 'Comunidades de Poblacion en Resistencia' (volks-gemeenschappen in verzet). Mensen van het Vlaams Guatemalacomitee bezoeken deze dorpen en komen terug met foto's en getuigenissen. Het is de aanleiding tot het indienen van een reeks 11.11.11.-projecten. Het comité besteedt verder aan-

dacht aan het lot van de inheemse bevolking, afstammelingen van de Maya's, die ongeveer de helft van de bevolking uitmaken en zwaar gediscrimineerd worden. Andere thema's zijn de rol van de kerk in het land, de Belgische politiek tegenover Guatemala en de schendingen van de mensenrechten aldaar.

Een groot deel van de energie gaat naar studiewerk. Met de resultaten ervan worden vormingsinitiatieven opgezet. Het levert ook kopij voor *Guatemala Informatie*, de eigen publicatie, en voor *Guatemala Nieuwsbrief*, een tijdschrift dat samen met het Nederlands Guatemalacomitee wordt uitgegeven. Vorming en actie gaan hand in hand: het comité probeert ook te wegen op de politieke wereld. Zowel binnenlandse politici als Belgische europarlementariërs worden benaderd. Samenwerking met andere organisaties is een essentieel onderdeel van de activiteiten. Naast deelname aan het AIF is het Vlaams Guatemalacomitee sinds 1984 lid van het Nationaal Centrum voor Ontwikkelings-samenwerking (NCOS). In Vlaanderen probeert het de soms tientallen initiatieven en groepen rond Guatemala te coördineren. Er zijn contacten met gelijkaardige organisaties in Franstalig België en Europese bijeenkomsten. Regelmatig komen delegaties uit Guatemala op bezoek, zoals de Guatemalteekse winnares van de Nobelprijs voor de vrede, Rigoberta Menchu.

Het archief van het Vlaams Guatemalacomitee kwam in 1999 terecht in Amsab en omspant de periode 1978-1997. Onmiskenbaar is de stempel van Raf Allaert. Hij werkte van 1972 tot 1976 als scheutist in

Guatemala en maakte aan den lijve mee hoe allerlei basisbewegingen in toenemende mate met repressie te maken kregen. In 1980 trok hij een tweede keer naar het land, maar in 1982 werd de grond te heet onder zijn voeten en hij vluchtte. Een week later werd Serge Berten opgepakt. Nog altijd is Allaert actief in de organisatie. Het comité mag dan wel in enkele stukken de eigen structuur duidelijk uittekenen, in het archief is daar niet echt veel van terug te vinden. Vanaf 1982 tot en met 1996 zijn er de verslagen van de vergaderingen van het comité, evenwel in bundels die ook andere activiteiten weergeven. Boekhoudkundige stukken ontbreken. De hoofdmoot van het archief wordt gevormd door de bundels die voor studiedoeleinden zijn bijeengebracht. Die bevatten bijna altijd stukken uit Guatemala zelf, deels als kopieën, deels in originele vorm. Het gaat daarbij om materiaal van boerenorganisaties, christelijke basisgroepen, guerillabewegingen, lokale coöperaties enz... Een reeks documentatiemappen vult deze bundels aan. Het belang van samenwerking, zowel in België als internationaal, wordt eveneens gereflecteerd in het materiaal. Bij de verwerking van dit archief is assistentie verleend door twaalf studenten uit de tweede kandidatuur Pers- en communicatiewetenschappen van de Universiteit Gent in het kader van een seminarieoefening.

Dit artikel is gebaseerd op gegevens uit het archief en een gesprek met Raf Allaert in Amsab op 12 februari 2001.